

מודלים לוגיים עבור התוכנית "חנוך לנער"

יעל בכר טל ארזי

עריכת לשון: רויטל אביב מתוק
תרגום לאנגלית (תקציר): עמי אשר
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר

המחקר הוזמן על ידי אגף א' לחינוך ילדים ונוער בסיכון במשרד החינוך ומומן בסיועו

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | אדר ב' תשפ"ד | אפריל 2024

תקציר

רקע

התוכנית "חנוך לנער" היא תוכנית המופעלת על ידי משרד החינוך עבור בני נוער מן האוכלוסייה החרדית הנמצאים בסיכון לנשירה ממערכת החינוך. התוכנית החלה לפעול בשנת 2014 ונכון לשנת 2022 פעלה ב-190 ישיבות בזרמים השונים באוכלוסייה החרדית. התוכנית נוסדה כדי לתת מענה לישיבות קטנות¹, בהתמודדותן עם תופעת הנשירה. באמצעות מפגשים שבועיים עם חונך, התוכנית מספקת סיוע לימודי, חברתי ורגשי לתלמידים הנמצאים בסיכון לנשירה עקב קשיים לימודיים, בעיות משפחתיות, קשיים חברתיים, קשיים רגשיים ועוד. מטרת התוכנית הן מניעת נשירה גלויה וסמויה, שיפור הישגים לימודיים והתנהגותיים, קידום שילוב חברתי ושיפור הרווחה הרגשית של התלמידים.

מטרה

צוות שילוב חברתי במכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל עורך מחקר הערכה על אודות התוכנית, וצוות תוצאות במכון התבקש לסייע בבניית המודלים הלוגיים לתוכנית. המודל הלוגי הוא כלי עבודה בחשיבה תוצאתית המבקש להתחקות אחר תאורית השינוי ולסייע בבניית מערכי מדידה, בניתוח נתונים ובלמידה. המודל מציג באופן גרפי את הרכיבים המרכזיים של התוכנית – המאפיינים, הצרכים, התשומות, התפוקות והתוצאות של תוכנית התערבות – ומדגים באופן חזותי את הקשר בין הרכיבים. זהו כלי בשימוש נרחב לתכנון, להמשגה ולמעקב אחר שינויים.

שיטה

במסגרת מחקר זה נבנו מודלים לוגיים עבור תוכנית "חנוך לנער" בשתי רמות: רמת מקבלי השירות ורמת הארגון. המודלים נבנו על בסיס מסמכים רשמיים וחומרי גלם שנאספו על ידי צוות שילוב חברתי במסגרת מחקר ההערכה. החומרים נותחו ניתוח תמטי ועל בסיסם, על בסיס הספרות הרלוונטית והמשוב ממובילי התוכנית גובשו המודלים הלוגיים.

ממצאים

המודלים הלוגיים שנבנו מציגים את תאוריית השינוי של התוכנית הן בהיבט של מקבלי השירות הן בהיבטים ארגוניים. הם מבנים הבניה סדורה ובהירה את התוכנית לרבות תועלותיה ורכיביה החסרים או אלו שיש לטייב.

מתהליך גיבוש המודל הלוגי ברמת מקבלי השירות עולה כי ישנה הטרוגניות רבה במאפייני התלמידים ומשפחותיהם המחייבת מענה פרטני ומותאם אישית. מרבית התלמידים מצטרפים לתוכנית עקב קשיים לימודיים וצרכים נוספים והחונכות מתייחסת

¹ ישיבה קטנה היא מוסד תרבותי ייחודי לבנים חרדים בני 13-17

בעיקר לצורכי למידה תוך תשומת לב מסוימת להיבטים חברתיים, רגשיים והתנהגותיים. חשוב לשים לב גם לצרכים שאינם לימודיים ולתת להם מענה כוללני. לחלק מן התלמידים יש צרכים מורכבים הדורשים שירותים מקצועיים שהם מעבר לתחולת התוכנית ולכן יש לכלול בה רכיבי איתור של תלמידים אלו ולתווך להם מענים ייעודיים מתאימים.

מן המודל הלוגי ברמת הארגון עולה כי חוזקה מרכזית של התוכנית היא הוותק והמחויבות הגבוהה של החונכים; זוהי חוזקה שחשוב לשמר באמצעות פיתוח מנגנונים של למידה, הדרכה ותמיכה לצוות החונכים. חשוב להגדיר את מטרות התוכנית ולתקשר אותן לחונכים. כמו כן יש לספק לחונכים את הידע, הכלים והתמיכה הנדרשים כדי להשיג את המטרות. נוסף על כך ככל שהתוכנית מתפתחת, יש ליצור מערכות ארגוניות לתפעול, שיתוף מידע, שימור ידע ותיאום.

תוכן עניינים

1	1. רקע
1	1.1 חשיבה תוצאתית
4	1.2 התוכנית "חנוך לנער"
6	2. שיטה
8	3. ממצאים
8	3.1 המודל הלוגי ברמת מקבלי השירות
11	3.2 המודל הלוגי ברמת הארגון
13	4. סיכום
14	5. המלצות
15	מקורות

רשימת תרשימים

1	תרשים 1: התהליך הספירלי העומד בבסיס החשיבה התוצאתית
3	תרשים 2: המודל הלוגי של תאוריית השינוי